

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 9 april 1946 kl. 4 em.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckta motioner om återinförande genom postverkets försorg av utbärning av värdepost samt angående utredning av frågan om återinförande av värdebrevbäringen.

I en inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 302, har herr *Wiberg m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att utbärning av värdepost genom postverkets försorg snarast möjligt skall återinföras i de städer, där sådan tidigare förekom.

Därjämte har i en inom andra kammaren väckt motion, nr 384, herr *Kristensson* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning av frågan om återinförande av värdebrevbäringen.

Sedan andra kammaren hänvisat motionerna till sitt tredje tillfälliga utskott, har utskottet beslutat behandla motionerna i ett sammanhang.

Beträffande motiveringen till motionen II:302 får utskottet hänvisa till den inom första kammaren väckta, likalydande motionen I:182, och i fråga om motionen II: 384 till denna.

Över motionen har utskottet inhämtat yttranden från *generalpoststyrelsen*, vars utlåtande återfinnes såsom bilaga härvid, samt från *Stockholms handelskammare*, *Handelskammaren i Göteborg* och *Skånes handelskammare* ävensom från *Svenska postmannaförbundet*.

Stockholms handelskammare anför i huvudsak följande.

Då förslag år 1941 förelåg om avskaffandet i besparingssyfte av värdebrevbäringen i Stockholm, Göteborg och Malmö, meddelade Handelskammaren i ett till Kungl. Kommerskollegium i ärendet avgivet yttrande, att den för Stockholms del icke hade någon erinran mot detta förslag, eftersom det medförde en betydande utgiftsbesparing för postverket. Reformen syntes så mycket mer motiverad, som en icke obetydlig del av de försändelser och medel, som värdebrevbärarna i Stockholm hade att utdela, ej kunde beställas under brevbringsturen utan ändock måste aviseras för avhämtning. Vidare erinrades, att flertalet något större företagare använde sig av systemet med egen postbox, varför ett slopande av värdebrevbäringen för deras del vore av mindre betydelse.

Detta spørsmål har numera i någon mån kommit i ett annat läge, enär rådande svårighet att anskaffa arbetskraft för budskickning medför för före-

tagarna större olägenheter och även större kostnader än tidigare för avhämtningen av värdeposten. Av en från Stockholms köpmannaförbund till handelskammaren inkommen skrivelse framgår, att den nuvarande anordningen särskilt medför vissa nackdelar för de mindre affärsföretagen.

Efter prövning av i ärendet införskaffade upplysningar anser sig emellertid handelskammaren böra, om också med viss tvekan, vidhålla sin tidigare intagna ståndpunkt. Den anser alltså, att ett återinförande av värdebrevbäringen icke är, i varje fall för närvarande, av förhållandena påkallat. Förutom tidigare anförda skäl har härvid beaktats att företag, som ha intresse av att erhålla sina värdeförsändelser eller vissa slag därav utburna, kunna uppmana sina affärsförbindelser att för brådskande värdepost använda sig av formen expressreförsändelse, vartill postal möjlighet föreligger mot en extra kostnad av i regel 30 öre per försändelse. Därest det i förekommande fall skulle röra sig om ett större antal försändelser av denna kategori, som utväxlas mellan två företag, kan ju denna kostnad i särskild ordning regleras mellan avsändaren och mottagaren.

Vid ett eventuellt återinförande av värdebrevbäringen komme den frågan att uppställa sig, huruvida värdebrevbäringen skulle såsom tidigare omfatta endast vissa delar av staden (staden mellan tullarna samt vissa områden inom Kungsholmen) eller samtliga tätbebyggda områden inom stadens *hela* administrativa område. Därest det förra alternativet valdes, torde det kunna befaras, att missnöje kommer att anmälas från företag och enskilda personer inom stadens ytterområden, vilka ej bleve delaktiga av den avsedda förmånen. Skulle å andra sidan värdebrevbäringen omfatta hela det administrativa distriktet för Stockholm, komme detta att medföra avsevärt ökade kostnader.

Enligt vad handelskammaren även under hand erfarit skulle det dessutom under nu rådande förhållanden möta stora svårigheter för postverket att anskaffa erforderlig personal, lokaler m. m.

Då handelskammaren sålunda icke har någon erinran mot ett bibehållande tills vidare av nu rådande system, förutsätter den emellertid att, såsom hittills varit fallet, aviserade värdebrev alltjämt skola för adressatens bekvämlighet få avhämtas å det postkontor, som ligger närmast mottagarens adress. Likaså förutsättes, att från postverkets sida alla till buds stående anordningar vidtagas för att på ett effektivt sätt undvika köbildning å postkontoren.

Såsom ett sätt att minska besvärligheterna efter värdebrevbäringens slopande under år 1942 förordade handelskammaren på sin tid i cirkulär till samtliga medlemmar av Handelskammarföreningen i Stockholm att bruket av rekommenderade försändelser borde inskränkas bl. a. genom användande av s. k. korsade checker vid betalningar till firmor och enskilda personer med bankförbindelser, vilka checker icke kunna utnyttjas av obehöriga personer och som därför kunna sändas i orekommenderade brev. Handelskammaren ämnar nu förnya detta råd.

Då det dessutom uppmärksammats att den rekommenderade brevformen icke sällan användes för kallelser till bolagsstämmor, vissa sammanträden etc., har handelskammaren även för avsikt att utsända en maning att genom träffandet av härför erforderliga ändringar i bolagsordningar och stadgar m. m. undvika användandet i detta sammanhang av rekommenderade försändelser.

Handelskammaren i Göteborg erinrar om att handelskammaren på sin tid motsatte sig besparingsberedningens förslag om slopande av värdebrevbäringen samt anför, att handelskammaren numera icke hade anledning att frångå de synpunkter, som lågo till grund för nyssnämnda inställning. Fastmer torde läget, såsom också framhållits i den av herr Wiberg m. fl. avgivna motionen, vara sådant, att flera skäl som år 1941 icke kunde åberopas för ett bibehållande av värdepostutbäringen nu kunna anföras för ett återupptagande av densamma. Bristen på arbetskraft och särskilt på sådan arbetskraft som brukar anlitas av företagen för postärenden, torde nu vara än mera utpräglad än år 1941. Då handelskammaren avgav sitt ovan berörda tidigare yttrande, gjordes ingående förfrågningar hos ett flertal av kammarens medlemsföretag, och från samtliga tillfrågade framhölls, att värdebrevbäringens slopande skulle medföra ökat arbete och ökade kostnader. Inställningen från företagarna i detta hänseende har icke förändrats under de gångna åren.

Handelskammaren tillstyrker bifall till motionen samt tillägger, att kammaren givetvis icke har något att erinra emot att värdepostutbäring, därest så befinnes lämpligt, även införes i andra städer än sådana, där dylik utbäring tidigare förekommit.

Skånes handelskammare, som i samband med indragningen av värdebrevbäringen givit uttryck åt den uppfattningen, att slopandet av värdepostbrevbäringen icke skulle medföra nämnvärda olägenheter för det lokala näringslivet i Malmö och med hänsyn till den besparing, som förslaget genomförande skulle medföra för statsverket, förklarar sig icke vilja motsätta sig förslaget genomförande anför följande.

Erfarenheterna från de år, som gått, sedan värdepostbrevbäringen i Malmö indrogs, har givit vid handen, att den ändrade ordningen näppeligen vållat några nämnvärda olägenheter för näringslivet i gemen. Detta förhållande torde sammanhånga med att affärsföretagen i allt större utsträckning övergått till att för betalningar använda postgirorörelsen, i den mån man icke begagnat sig av checkar. Värdepostbrevbäringen har därigenom för näringslivets del icke samma uppgift att fylla som tidigare. Det må emellertid icke bestridas, att på sina håll, framför allt bland mindre företagare, detaljhandlare och hantverkare, ett visst missnöje försports med den försämrade service, som den nya ordningen otvivelaktigt medfört för dessa kategorier. Särskilt har man därvid pekats på att denna resulterat i köbildning i postlokalerna och åsamkat affärsföretagen kostnader och tidspillan för avhämtning av värdeposten. Handelskammaren har för egen del nyligen haft anledning att dryfta denna fråga i

anledning av en begäran av avdelningen för Skåne och Blekinge av Svenska handelsagenters förening att handelskammaren skulle göra framställning om värdepостbrevbäringens återinförande. Med hänsyn till bl. a. de icke obetydliga kostnader, som en återgång till den tidigare tillämpade ordningen skulle medföra för statsverket, beslöt handelskammaren att icke taga något initiativ i saken. Emellertid skulle handelskammaren närmare följa förhållandena å postanstalterna för att konstatera i vad mån några åtgärder för erhållande av snabbare expediering vore av behovet påkallade.

Svenska postmannaförbundet anför bl. a. följande.

De synpunkter motionärerna lagt på frågan överensstämma helt med Svenska postmannaförbundets. När förslaget om värdebrevbäringens indragning på sin tid framlades av Besparingsberedningens postkommitté, framförde förbundsstyrelsen dels i skrivelse till kommittén och dels vid muntliga överläggningar inför densamma ytterst starka betänkligheter mot ett förverkligande av förslaget. Sålunda erinrade förbundsstyrelsen om att värdebrevbäringen tillkommit av rent praktiska skäl. Samtidigt som man ville tillgodose allmänhetens krav på en ändamålsenlig utredning av värdeförsändelserna, erhöll postverket genom detta utdelningsförfarande en betryggande garanti för att försändelserna icke kommo i obehöriga händer. Förbundsstyrelsen ifrågasatte, huruvida nackdelarna av ett slopande av värdebrevbäringen skulle uppvägas av den besparing, som skulle vinnas i ekonomiskt hänseende.

Förbundsstyrelsen framhöll likaledes, att man måste ägna stor uppmärksamhet åt den känsliga legitimationsfrågan. Värdebrevbäraren behövde i allmänhet ej påyrka någon legitimation. På postanstalterna i en storstad däremot äro korrespondenterna i de allra flesta fall fullständigt okända för kassatjänstemännen, vilka sålunda måste av nästan varje korrespondent kräva legitimation.

Förbundsstyrelsen fäste vidare kommitténs uppmärksamhet därpå, att man icke finge bortse från den risk, som låg däri, att obehöriga lätt skulle kunna lägga beslag på avier och därigenom bliva satta i tillfälle att på postanstalterna få ut värdeförsändelser. Efter värdebrevbäringens slopande har nämligen förekommit ett stort antal fall, där obehöriga lagt beslag på avier och kvitterat ut försändelser på postanstalterna. Dessa postförfalskningar hade även förorsakat postpersonalen stor förtret, i det att postfunktionärer blivit kallade till polisförhör för att lämna upplysningar rörande försändelsernas behandling. Förbundsstyrelsen har också sig bekant fall, där oförvitliga postfunktionärer varit misstänkta för att själva ha utkvitterat försändelserna.

Genom slopandet av värdebrevbäringen försämrades i hög grad brevbärarkårens befordringsmöjligheter. Värdebrevbärartjänsterna voro mycket eftersträfvansvärda dels därför, att befordran till värdebrevbärare medförde en löneförhöjning, och dels därför, att tjänstgöringen i värdebrevbäringen var något lättare än i den vanliga brevbäringen.

SlopanDET av värdebrevbäringen gick mycket hårt ut över brevbärarkåren, vilken fick sina löne- och befodringsförhållanden i hög grad försämrade.

Enligt förbundsstyrelsens uppfattning har slopanDET av värdebrevbäringen icke medfört någon nämnvärd besparing för staten men väl betydande olägenheter för såväl allmänheten som postpersonalen. Förbundsstyrelsen skulle därför hälsa med tillfredsställelse, att värdebrevbäringen bleve återinförd.

Förbundsstyrelsen vill för sin del förorda det förslag, som framföres av herr Kristensson i motion nr II:384, nämligen att frågan om återinförandet av värdebrevbäringen måtte bliva föremål för en utredning. I en dylik utredning bör Svenska postmannaförbundet bliva representerat.

För egen del får *utskottet* anföra följande.

Genom generalpoststyrelsens ovan åberopade utlåtande över motionerna synes det i motion II:384 framställda kravet på utredning vara i huvudsak tillgodosett. Till den inställning till frågan om värdebrevbäringens återinförande, varåt generalpoststyrelsen givit uttryck och som biträts av Stockholms handelskammare, kan även utskottet ansluta sig. Utskottet förbiser ingalunda de olägenheter, som från allmänhetens och de vid postverket anställdas sida äro förenade med nuvarande postala anordningar, men utskottet har ansett sig böra fästa så stort avseende vid de erinringar beträffande svårigheter ur organisatorisk synpunkt (personal- och lokalanskaffning, städernas huvudsakliga tillväxt i form av glesare bebyggda villastäder m. m.) ävensom de ökade kostnader, som kunna väntas yppa sig i samband med återinförande av värdepostens utbärning, att utskottet funnit sig förhindrat tillstyrka bifall till de i motionerna framlagda förslagen.

Under åberopande av vad generalpoststyrelsen i sitt över motionerna avgivna utlåtande anført får utskottet hemställa,

att motionerna II:302 och II:384 icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Stockholm den 4 april 1946.

På utskottets vägnar:

L. O. SKANTZE.

Närvarande: herrar *Skantze, Hedqvist, Jonsson* i Malmgrava*), fru *Svedberg*, herrar *Boman* i Stavsund, *Persson* i Svensköp, *Nilsson* i Varuträsk*), och *Jansson* i Aspeboda.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till Riksdagens andra kammars tredje tillfälliga utskott.

Genom Kungl. Kommunikationsdepartementets ämbetsskrivelse den 8 februari d. å. har generalpoststyrelsen anmodats att till Eder avgiva yttrande över två inom andra kammaren väckta motioner, nr 302, om återinförande genom postverkets försorg av utbärning av värdepост samt, nr 384, angående utredning av frågan om återinförande av värdebrevbäringen.

Till åtlydnad härav får generalpoststyrelsen anföra följande.

Värdebrevbäring, d. v. s. utdelning resp. utbetalning genom brevbarare av vissa värdeförsändelser och postanvisnings- och girobelopp, förekom sedan lång tid tillbaka i de tre största städerna, Stockholm, Göteborg och Malmö, och antalet med värdebrevbäring sysselsatta funktionärer i lönegrad A 7 — värdebrevbarare — uppgick år 1942 till 153 st. Viss inskränkning i värdebrevbäringen hade redan då av generalpoststyrelsen vidtagits. Värdebrevbäringsturen hade sålunda beträffande Stockholm och Göteborg minskats från två till en per dag, och värdebrevbäringen å sön- och helgdagar hade helt indragits. I Göteborg hade även en successiv minskning skett i fråga om det område, inom vilket värdebrevbäring tidigare ägt rum, så att detta område för det dåvarande endast innefattade stadens centrala delar.

Frågan om värdebrevbäringens slopande upptogs på sin tid av Besparingsberedningens postkommitté, som i en den 22 september 1941 avgiven P.M. framlade förslag i sådan riktning.

Nyssnämnda P. M., vars innehåll Besparingsberedningen förklarade sig ha för egen del godkänt, överlämnades av Beredningen till Statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet med skrivelse den 26 september 1941.

Vid sina undersökningar och överväganden hade Besparingsberedningens postkommitté kommit till den uppfattningen, att det kunde starkt ifrågasättas, huruvida den betydande kostnad, värdebrevbäringen innebar för postverket, och vilken kostnad uppgick till i genomsnitt mer än 30 öre för varje utburen värdeförsändelse resp. penningbelopp, verkligen motsvarade värdet av anordningen. Till detta uttalande hade kommittén föranletts jämväl av det förhållandet, att värdebrevbäringen knappast vore enbart till fördel för allmänheten. Detta vore särskilt förhållandet i Stockholm, där värdebrevbäringsturen utginge först kl. 10, medan första vanliga brevbaringsturen avfärdades kl. 8. Om värdeförsändelserna i stället aviserades och avierna ävensom postanvisningar och utbetalningskort utdelades genom de vanliga brevbararna, skulle korrespondenterna kunna utfå huvudparten av försändelserna och medlen betydligt tidigare. Även den omständigheten, att i Stockholm och Göteborg samt i viss mån även i Malmö utbäringen av penningmedel icke verkställdes å de dagar, då dessa förekommo i den största utsträckningen och utbetalning genom brevbarare alltså borde vara mest behövlig ur allmänhetens synpunkt, nämligen dagarna omkring månadsskiften, tydde enligt kommitténs uppfattning på att värdebrevbäringen icke längre vore av den betydelse för allmänhetens bekvämlighet, som avsetts med densamma och som den även tidigare varit.

Kommittén framhöll vidare, att de flesta mer betydande företagarna för tidsvinnande icke anlidade värdebrevbäringen utan själva läto avhämta sina värdeförsändelser och medel på postanstalten, ofta i samband med avhämtning i postbox. Beträffande de mindre företagarna ävensom övriga korrespondenter framhöll kommittén, att dessa i regel icke torde erhålla värdepост så ofta, att

dess avhämtnade kunde anses i nämnvärd mån betungande, under förutsättning att avståndet till vederbörande postanstalt icke vore stort.

Kommittén måste emellertid räkna med, att värdebrevbärningens slopande komme att nödvändiggöra en ökning av den personal, som å postanstalterna vore sysselsatt med avisering, utbetalning av medel och utlämnande av värdepöst. Även kunde inrättandet av ytterligare postanstalter av enklare typ visa sig erforderligt. Den kostnad, som ovan berörda, av värdebrevbärningens indragning förväntade åtgärder, ävensom det ökade behovet av sabbats- och förstärkningspersonal komme att medföra, beräknade kommittén till ca 220.000 kr. per år. Om avlöningskostnaderna för värdebrevbärarna, däri inberäknat kostnaderna för semester och sjukvård m. m. beräknades till ca 920 000 kr. per år, ansåg kommittén sig kunna uppskatta den årliga besparingen vid värdebrevbärningens slopande till omkring 700 000 kr. per år.

Kommittén sade sig ha kommit till den bestämda uppfattningen, att värdebrevbärningen borde slopas, och att det syntes önskvärt, att detta skedde i ett sammanhang och så snart som möjligt.

I det yttrande styrelsen den 30 december 1941 avgav över Besparingsberedningens förslag till värdebrevbärningens indragning, gjorde styrelsen först vissa uttalanden av mera allmän art i anslutning till ifrågasatta besparingsåtgärder vid postverket och redogjorde bl. a. utförligt för posttjänstens utveckling, arbetsformernas rationalisering, postverkets ekonomiska resultat, personaldisposition m. m. I detta sammanhang gjorde styrelsen det principuttalandet att i fråga om besparingsåtgärder inom postverket sådana åtgärder så vitt möjligt borde undvikas, som komme att inskränka på de förmåner, verket erbjöde allmänheten, och därigenom medföra en icke önskvärd sänkning av posttjänstens standard. Blev sådana åtgärder nödvändiga, borde, framhöll styrelsen, inskränkningarna genomföras på de områden, där de snabbt kunde medföra åsyftat resultat utan att försvåra posttjänstens anpassning efter ett förändrat ekonomiskt läge.

I fråga om värdebrevbärningen framhöll styrelsen, att en sådan inskränkning i distributionstjänsten, som ett slopande av värdebrevbärningen innebure, vore att hänföra till den grupp av åtgärder som skulle innebära en sänkning av posttjänstens standard. På grund av sakens natur kunde det här icke vara fråga om en krisåtgärd. Om värdebrevbärningen måste indragas, måste indragningen få definitiv karaktär.

Generalpoststyrelsen framhöll vidare, att värdebrevbärningen kunde anses vara av största värde för småföretagare, hantverkare, utövare av fria yrken samt privatpersoner. Slopandet av värdebrevbärningen måste medföra ökad publikfrekvens på postanstalterna, nödvändiggöra inrättandet av nya postanstalter, vålla ökat besvär i fråga om legitimeringen såväl för postfunktionärerna som korrespondenterna samt öka risken för utlämning av försändelser och medel till orätt person ävensom försvåra personaldispositionerna samt utnyttjandet av äldre tjänstemäns arbetskraft.

I fråga om den utgiftsminskning för postverket, som enligt Besparingsberedningens beräkningar skulle vinnas genom värdebrevbärningens indragning, ansåg generalpoststyrelsen sig för det dåvarande icke kunna göra några bestämda uttalanden. Besparingen komme givetvis att bli beroende på omfattningen av de många olika åtgärder, som, i enlighet med vad ovan nämnts, måste vidtagas i anledning av en eventuell indragning.

Vederbörande personalorganisation, Svenska postmannaförbundet, som av generalpoststyrelsen lämnades tillfälle inkomma med yttrande över Besparings-

beredningens förslag, yrkade avslag på förslaget och bedömde helt naturligt i första hand frågan med hänsyn till de konsekvenser förslagets genomförande skulle få för berörd personal i form av minskade befordringsutsikter.

Över förslaget inhämtade generalpoststyrelsen även yttranden från vederbörande postdirektörer. Yttranden inkommo vidare från Stockholms handelskammare och Stockholms köpmannaförening, Handelskammaren i Göteborg och Skånes Handelskammare. Samtliga postdirektörer uttalade sig för indragning av värdebrevbäringen. Stockholms handelskammare och Stockholms köpmannaförening anslöto sig även till kommitténs förslag. Handelskammaren i Göteborg, som befarade, att värdeposten, därest utbäringen upphörde, skulle komma korrespondenterna tillhanda vid en betydligt senare tidpunkt än förut, samt att vissa korrespondenter bleve nödsakade anlita ytterligare arbetskraft, fann sig däremot icke kunna tillstyrka det framlagda förslaget. Skånes handelskammare slutligen meddelade, att så vitt handelskammaren kunnat inhämta, sloandet av värdebrevbäringen i Malmö icke skulle medföra nämnvärda olägenheter för det lokala näringslivet, och förklarade sig med hänsyn till den åsyftade besparingen för statsverket icke ha något att erinra mot att förslaget realiserades.

Såsom sammanfattning av sitt yttrande anförde generalpoststyrelsen slutligen bl. a.: »Styrelsen har inledningsvis uttalat starka betänkligheter mot besparingsåtgärder, som innebära en sänkning av posttjänstens standard. Till denna grupp av åtgärder hör indragning av värdebrevbäringen. Det måste emellertid medgivas, att av förmåner, som allmänheten i postalt hänseende för närvarande åtnjuter, värdebrevbäringen kan anses vara av mindre betydelse än övriga fördelar, som posttjänsten i sitt nuvarande skick erbjuder. Med hänsyn härtill och då en avsevärd besparing skulle uppstå genom indragning av värdebrevbäringen, och då vidare de tillfrågade, för näringslivet representativa organisationerna — dock med undantag av handelskammaren i Göteborg — antingen tillstyrkt förslaget eller förklarat sig icke ha något att erinra mot detsamma, har generalpoststyrelsen ansett sig icke böra motsätta sig förslagets genomförande.»

Genom beslut den 27 februari 1942 förordnade Kungl. Maj:t, att värdebrevbäringen skulle indragas från den dag Kungl. Maj:t framdeles ville bestämma. Efter förslag av generalpoststyrelsen fastställde Kungl. Maj:t sedermera genom beslut den 17 juli 1942 tidpunkten för värdebrevbäringens indragning till den 1 augusti samma år.

Det är givet, att indragningen av värdebrevbäringen icke kunde genomföras utan viss opposition från de grupper av korrespondenter, för vilka åtgärden innebar en påtaglig försämring i den postala kundtjänsten. Sålunda hemställde Svenska företagares riksförbund redan hösten 1942 i en till Kungl. Maj:t ingiven framställning om värdebrevbäringens återinförande. I denna framställning hade Stockholms stads hantverksförening förklarat sig instämma. I sitt yttrande den 18 december 1942 över framställningen anförde generalpoststyrelsen bl. a. följande: »Då emellertid endast fyra månader förflutit sedan beslutet om värdebrevbäringens indragning trädde i verkställighet och någon ändring icke inträtt i de förhållanden, som lågo till grund för detta beslut anser generalpoststyrelsen någon åtgärd i enlighet med förevarande framställning för närvarande utesluten. Det torde i detta sammanhang böra framhållas, att olägenheterna med värdebrevbäringens indragande i många fall äro mest framträdande under övergångstiden, innan legitimationsförhållandena hunnit ordnas, behörighetshandlingar anskaffas o. d.»

Framställningen lämnades av Kungl. Maj:t genom beslut den 22 januari 1943 utan bifall.

Frågan om värdebrevbäringens indragning var vidare våren 1943 föremål för debatt i riksdagen i anledning av en riksdagsman Lövgren i andra kammaren framställd interpellation rörande verkningarna av värdebrevbäringens indragning och möjligheterna att återinföra densamma. Statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet förklarade till svar härå att, då några olägenheter av väsentlig art av värdebrevbäringens indragning knappast kunnat påvisas, han saknade anledning att för det dåvarande överväga ett återinförande av densamma.

Sedermera ha representanter för ovan omnämnda organisation, Svenska företagens riksförbund, i underdånig skrivelse den 8 januari detta år förnyat sin framställning om värdebrevbäringens återinförande och såsom skäl härför framhållit liknande synpunkter som de som anförts i nu föreliggande riksdagsmotioner.

Det må i detta sammanhang framhållas, att några individuella klagomål över värdebrevbäringens indragning endast i några få fall kommit till de postala myndigheternas kännedom. Från postverkets sida ha också åtgärder vidtagits för att i möjlig mån söka reducera de olägenheter, som värdebrevbäringens slopande medfört för korrespondenterna. Sålunda har sedan tidpunkten för värdebrevbäringens indragning ett flertal nya postanstalter inrättats, varigenom korrespondenternas väg till utbetalnings- resp. utlämningspostanstalten i många fall avsevärt förkortats. I Stockholm uppgår antalet sedan nämnda tidpunkt inrättade nya postanstalter till 12, och beslut föreligger om öppnande av ytterligare 5. Av dessa nya eller beslutade postanstalter äro 6 belägna inom områden, som tidigare betjänades av värdebrevbäringen. I Göteborg ha 2 nya postanstalter öppnats, varav en inom det gamla värdebrevbäringsområdet, och ytterligare 2 postanstalter komma att träda i verksamhet under loppet av innevarande år.

Vidare har beträffande Stockholm den anordningen genomförts, att postanvisningar och utbetalningskort numera kunna utbetalas vid vilken postanstalt som helst inom stadens administrativa område. Även i Malmö ha åtgärder vidtagits för att bereda korrespondenterna en viss lättnad vid avhämtning av värdeförsändelser och penningmedel.

Det torde även på goda grunder kunna antagas, att ett ej obetydligt antal korrespondenter, som tidigare dragit fördel av värdebrevbäringen, genom avslutning till postgirot själva medverkat till att undanröja olägenheterna av värdebrevbäringens indragning.

I anledning av vad i motionerna framhållits angående sambandet mellan värdebrevbäringens indragning och det ökade antalet postförbrytelser må följande anföras.

Antalet förfalskningsbrott avseende postanvisningar och utbetalningskort föredde under krigsåren en stark ökning. Hela antalet förfalskningar, som år 1939 endast utgjorde 116 st, uppgick sålunda år 1942 till 878 och under år 1943 till 963 st. Detta förhållande står givetvis i visst samband med ökningen av hela antalet postanvisningar och utbetalningskort. Detta uppgick år 1939 till i runt tal 17,5 miljoner st., under år 1942 till 28 miljoner och under 1943 till 30 miljoner st., alltså en ökning från år 1939 till år 1943 med ca 71 %. Denna ökning var i avsevärd grad beroende på av försvarsberedskapen föranledda förhållanden, enär den till största delen utgjordes av utbetalningskort avseende familjebidrag, krigsavlönning o. d. Vad ökningen i antalet förfalskningsbrot-

beträffar, torde denna även kunna sättas i samband med den allmänna tendensen till stegrad brottslighet, som krisförhållanden alltid medföra.

Antalet av sådana förfalskningsbrott, varom här är fråga, har emellertid sedan 1943 visat en påtaglig tendens att nedgå och uppgick under år 1944 till 606 och under år 1945 till 547 st.

För att få en uppfattning om i vilken omfattning indragningen av värdebrevbäringen i och för sig kunnat inverka på antalet förfalskningsbrott, har en särskild utredning verkställts rörande antalet falskeligen utkvitterade postanvisningar och utbetalningskort i Stockholm, Göteborg och Malmö under åren 1941—1945. Resultatet av denna utredning framgår av följande tabell.

	Antalet falskeligen utkvitterade postanvisningar och utbetalningskort.				
	1941	1942	1943	1944	1945
Stockholm	93	280	237	162	160
Göteborg	94	108	154	67	57
Malmö	31	56	56	19	18
Summa	218	444	447	248	235

Vid bedömandet av dessa siffror bör emellertid hänsyn tagas till den omständigheten, att som utgångspunkt för utredningen tagits tiden för utanordnande av ersättning för falskeligen utkvitterade belopp. Då i regel 1 à 2 månader förflyter, innan dylik ersättning kan utanordnas, kan den stora ökningen i antalet förfalskningsbrott under år 1942 endast i ringa mån hänföra sig till tiden efter värdebrevbäringens indragning. Vidare bör beaktas att uppgifterna i tabellen avse hela antalet förfalskningsbrott av till Stockholm, Göteborg resp. Malmö adresserade postanvisningar och utbetalningskort, medan värdebrevbäringen fullgjordes endast inom vissa delar av nämnda städers lokalbrevbäringsområden. En av överpostmästaren i Göteborg år 1943 gjord sammanställning avseende tiden augusti 1942—februari 1943 visar att av 55 st. under denna tid obehörigen utkvitterade postanvisningar och utbetalningskort endast 9 st. vore adresserade till personer, vilkas värdepost före den 1 augusti 1942 beställts genom värdebrevbärare.

Postdirektören i Stockholms distrikt har särskilt framhållit, att förfalskningsbrotten för nämnda distrikts vidkommande till det övervägande flertalet utgjorts av obehörigen utkvitterade utbetalningskort avseende familjebidrag e. d. Då dylika utbetalningskort ej heller tidigare — på grund av anhopningen av post vid månadsskiftena — regelmässigt kunnat beställas och utbetalas genom värdebrevbärare, skulle samma möjligheter och förutsättningar för deras obehöriga utkvitterande hava förefunnits, även om värdebrevbäring varit anordnad.

Den verkställda utredningen kan sålunda icke anses giva något som helst stöd för den uppfattningen, att värdebrevbäringens indragning i och för sig skulle föranlett ökad brottslighet.

Innan generalpoststyrelsen övergår till frågan om värdebrevbäringens eventuella återinförande, torde det vara lämpligt att redogöra för det ekonomiska resultatet av värdebrevbäringens slopande. Det huvudsakliga syftet med åtgärden var ju att möjliggöra en besparing i postverkets personalkostnader.

Såsom ovan nämnts uppehölls vid tidpunkten för värdebrevbäringens indragning inalles 153 värdebrevbärfattningar i lönegrad A 7 motsvarande — därest samtliga varit besatta med ordinarie innehavare — en ren lönekostnad av ca 860 000 kr. per år (rörligt tillägg och kristillägg inräknade). Härtill komma kostnader för semester, sjukvård, vikariatsersättningar m. m.

Av ifrågasvarande 153 befattningar voro den 1 augusti 1942 65 st. vakanta. Av de vid samma tidpunkt i tjänst varande värdebrevbärarna kunde 18 st. omedelbart placeras på andra befattningar i 7:e lönegraden medan de återstående 70 tills vidare fingo anlitas för tjänstgöring i 5:e eller 6:e lönegraderna. Vid värdebrevbäringens indragning kunde sålunda lönekostnader för 83 tjänstemän i lönegrad A 7 omedelbart inbesparas. Denna besparing kan beräknas till ca 465 000 kr. per år. De 70 värdebrevbärare, som övertogo arbetsuppgifter i lägre lönegrad än den 7:e, ägde givetvis fortfarande uppbära den för lönegrad A 7 gällande lönen, men genom deras anlitande å befattningar i lägre lönegrad inbesparades i första hand minst det lönebelopp, som eljest skulle ha utgått till för samma tjänstgöring anlita tillfällig personal. Detta belopp kan uppskattas till lägst 210 000 kr.

Den sammanlagda besparing genom värdebrevbäringens indragning uppgick sålunda redan från början till 675 000 kr. per år. Sedan dess har antalet värdebrevbärare genom dödsfall eller pensionering successivt nedgått, och utgör för närvarande endast 6 st, vilka samtliga fullgöra tjänstgöring i lägre grad. Besparingen har därför efter hand ökats och torde för närvarande kunna beräknas till minst 760 000 kr. per år. Det torde dock här framhållas, att ovanstående beräkning grundar sig på de avlöningsbelopp, som utgingo vid tidpunkten för värdebrevbäringens indragning. Sedermera vidtagen förhöjning av kristillägg och tillkomsten av provisoriskt lönetillägg ha sålunda icke medräknats. Därest så sker, blir den uppgivna besparingen avsevärt större.

Såsom redan på förhand kunde beräknas har värdebrevbäringens slopande nödvändiggjort anställandet av ytterligare arbetskraft på postanstalterna i Stockholm, Göteborg och Malmö, dels för avisering av värdeförsändelser, dels för utlämning och utbetalning av värdeförsändelser resp. penningmedel. I fråga om den förstärkning av kassapersonalen, som vidtagits efter den 1 augusti 1942, är det i många fall svårt att fastställa, i vilken mån denna förstärkning kan sägas vara direkt föranledd av den ökning i kassaarbetet, som förorsakats av värdebrevbäringens indragning. Redan tidigare var personalen i kassatjänst på flera håll alltför knapp. Enligt av vederbörande postdirektörer lämnade uppgifter kan emellertid den årliga kostnaden för av värdebrevbäringens indragning direkt föranledd personalökning vid postanstalterna uppskattas till, för Stockholm 100 000 kr., för Göteborg 55 000 kr. och för Malmö 15 000 kr., eller sammanlagt 170.000 kr.

Då det gäller att ta ställning till frågan om värdebrevbäringens återinförande, måste man till en början överväga, vilken omfattning värdebrevbäringen i sådant fall skulle komma att ges.

Såsom ovan nämnts förekom värdebrevbäring på sin tid endast i Stockholm, Göteborg och Malmö, men det är naturligt, att även övriga större städer, såsom Norrköping, Hälsingborg, Borås m. fl., av samma skäl, som anförts beträffande Stockholm, Göteborg och Malmö, kunna göra anspråk på den förbättring av den postala kundtjänsten, som värdebrevbäring otvivelaktigt innebär. I motion II: 384 har också ifrågasatts en utsträckning av värdebrevbäringen till orter, där den tidigare icke förekommit. Med hänsyn till den väldiga utgiftsökning, som en sålunda utökad värdebrevbäring skulle komma att innebära för stats-

verket, har emellertid generalpoststyrelsen vid sin nu företagna utredning i ärendet ansett sig böra inskränka sig till att beröra möjligheterna av värdebrevbäringens återinförande i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Men även om man begränsar sig till dessa tre städer, ställes man inför frågan om värdebrevbäringens omfattning där. Värdebrevbäring fullgjordes tidigare endast inom vissa begränsade områden. I *Stockholm* ägde sålunda värdebrevbäring rum endast i den egentliga staden inom tullarna (Bromma med Essingeöarna, Enskede m. fl. förorter saknade sålunda värdebrevbäring), i *Göteborg* var värdebrevbäringen inskränkt till stadens mest centrala delar. I *Malmö* var t. ex. Limhamnsområdet uteslutet från värdebrevbäringen.

Att vid ett event. återinförande av värdebrevbäring begränsa densamma till just de stadsdelar, inom vilka den tidigare förekom, och sålunda utesluta t. ex. stora nytillkomna bostadsområden inom städernas administrativa område, anser generalpoststyrelsen icke lämpligen kunna ifrågasättas, isynnerhet som den grupp av korrespondenter, för vilken värdebrevbäringen skulle vara till påtaglig nytta, i relativt stor utsträckning torde vara bosatt inom de ytterområden, varom här är fråga.

Generalpoststyrelsen har härmed endast velat förutskicka, att man vid ett event. återinförande av värdebrevbäringen inom Stockholm, Göteborg och Malmö måste räkna med en långt större personalkostnad än den, som den tidigare värdebrevbäringen representerade.

En annan sak, som redan från början måste tagas i betraktande, är värdebrevbäringens effektivitet. Såsom ovan antytts, måste på grund av den stora anhopningen av värdeförsändelser och penningremissor omkring månadsskiftena den tidigare värdebrevbäringen under i regel 4 dagar i månaden inskränkas till att omfatta endast värdeförsändelser (stundom måste även vissa slag av rek undantagas från utbäring). Penningremissor avseende avlöningar och pensioner, vilka ju i regel förekomma vid månadsskiftena, kunde sålunda endast i ringa omfattning utdelas genom värdebrevbärare. De beställdes i stället genom vanlig brevbringning och adressaterna fingo själva avhämta beloppen å resp. postanstalter. En sådan ordning, vilken givetvis var beroende på svårigheten — för att inte säga omöjligheten — att anskaffa den personalförstärkning, som erfordrades för värdebrevbäringens riktiga fullgörande även vid toppbelastning, måste givetvis betecknas som otillfredsställande. Det är ju nämligen av påtaglig betydelse — såväl ur postverkets som korrespondenternas synpunkt — att den distributionsapparat, som värdebrevbäringen utgör, kan till fullo utnyttjas just vid de tillfällen, då densamma är mest behöflig.

Generalpoststyrelsen kan emellertid tyvärr icke ställa i utsikt att ovan påtalade olägenheter skulle kunna elimineras vid värdebrevbäringens event. återinförande. För att värdebrevbäring även vid toppbelastning, d. v. s. omkring månadsskiftena, skulle kunna fungera i full utsträckning, erfordras, enligt gjorda beräkningar, att vid dessa tillfällen den med värdebrevbäring sysselsatta personalen utökades med 30 à 40 %. För sådan förstärkning måste anlitas personal, som eljest fullgör vanlig brevbringning, och vilken personal sålunda måste ersättas med tillfällig arbetskraft. Att kunna hålla en för detta ändamål tillräcklig kader av utbildad reservpersonal är — åtminstone med nuvarande personaltillgång och med nuvarande möjligheter att över huvudtaget anskaffa sådan personal — helt uteslutet. Ej heller kan det anses ekonomiskt försvarligt att hålla den fackutbildade reservpersonalen i aspirant- eller extra ordinarieanställning vid sådan numerär, att den ej kan beredas fortlöpande tjänstgöring.

Även frågan om antalet värdebrevbäringsturer måste upptagas till prövning, därest värdebrevbäring komme att ånyo införas. Såsom tidigare omnämnts fullgjordes värdebrevbäringen, vid tidpunkten för dess slopande, med endast en tur per vardag. Häremot hade redan tidigare klagomål anförts från korrespondenternas sida, under framhållande att värdeförsändelser och penningbelopp därigenom kommo dem senare tillhanda än den övriga posten. Därtill kommer, att värdebrevbäringen är mycket känslig för växlingar i postmängden, och att en relativt obetydlig ökning i antalet besöksställen förrycker värdebrevbärens tidtabell. På grund av postmängdens alltjämt fortgående ökning måste man nog också räkna med att, därest värdebrevbäring återinföres, krav komma att resas på ytterligare en värdebrevbäringstur, åtminstone inom de centrala delarna av resp. värdebrevbäringssområde.

Såsom generalpoststyrelsen tidigare framhållit, innebar värdebrevbäringen en fördel beträffande personaldispositionerna så till vida, att äldre brevbärförmän (A 7) kunde överföras från tjänstgöring i lösposten till den mindre ansträngande värdebrevbäringen och därigenom bibehålla sin tjänsteduglighet även vid något nedsatt arbetsförmåga. Värdebrevbäringen erbjöd också en ej oväsentlig befordringsmöjlighet för brevbärarna i de tre städer, där densamma var införd. Dessa synpunkter ha i de framlagda motionerna ytterligare understrukits. Generalpoststyrelsen, som helt vidhåller sitt tidigare uttalande i här ifrågavarande hänseende, vill dock framhålla, att befordringsförhållandena för brevbärarkåren sedan dess väsentligt förbättrats, dels genom uppflyttning i lönegrad av ett stort antal befattningar, dels genom inrättande av nya befordrade tjänster. Befordran från brevbärargraden (A 5) till högre befattning erhålles sålunda numera vid relativt unga år, vilket medfört en genomgående förnyring av personalen i brevbärargraden. Detta framgår av bl. a. det förhållandet att av de vid brevbärarpostkontoren i Stockholm, Göteborg och Malmö för närvarande placerade brevbärarna endast 8 % ha uppnått en levnadsålder av 40 år medan närmare 60 % inneha en ålder av 30 år och därunder.

I detta sammanhang anser generalpoststyrelsen sig böra beröra en personalfråga, som också intimt hänger samman med förslaget om värdebrevbäringens återinförande. I sitt yttrande den 30 december 1941 över Besparingsberedningens betänkande angående indragning av värdebrevbäringen anförde generalpoststyrelsen bl. a.: »Enligt styrelsens mening bör därför värdebrevbäringen antingen bibehållas i sin nuvarande form eller helt indragas. På grund av sakens egen natur kan här icke vara fråga om en krisåtgärd. Om värdebrevbäringen skulle indragas, måste indragningen få definitiv karaktär.» Härmed avsåg generalpoststyrelsen att påvisa de olägenheter i fråga om rekryteringen, som alltid bli en följd av hastiga växlingar i personalbeståndet. En ojämn och ryckig nyrekrytering medför även icke önskvärda rubbningar i den framtida befordringsgången, vilka olägenheter göra sig märkbara under en lång följd av år. Därest värdebrevbäringen nu skulle återinföras i Stockholm, Göteborg och Malmö, komme detta att — under här nedan angivna förutsättningar — innebära ett behov av nyrekrytering i brevbärargraden, utöver det normala, av 300 à 400 man. Frånsett de olägenheter i fråga om den framtida befordringsgången m. m., som alltid sammanhänga med en dylik massrekrytering, torde med hänsyn till den alltmera minskade tillgången på arbetskraft i de åldrar, det här gäller, möjligheter knappast förefinnas att nu anställa rekryteringspersonal i den omfattning, varom här är fråga. Redan för närvarande är postverkets reservpersonal i brevbärargraden synnerligen knapp, och det är förenat med stora svårigheter att tillgodose det normala rekryteringsbehovet.

Vid bedömandet av frågan om värdebrevbäringens återinförande måste även hänsyn tagas till utdelningspostanstalternas lokalförhållanden. Den i detta avseende verkställda utredningen har givit vid handen, att de lokalutrymmen, som tidigare disponerades av värdebrevbärarna under det för utdelningen erforderliga förberedelsearbetet, numera i stor utsträckning måst tagas i anspråk för tillgodoseende av det ökade lokalbehovet, bl. a. för lösbrevbäringen. Endast vid ett av de sju postkontor, från vilka värdebrevbäring tidigare utgick, finns sålunda för värdebrevbäringen erforderliga lokaler att tillgå. Redan detta förhållande — sett i samband med det allmänt ökade lokalbehov, som blivit en följd av poströrelsens fortgående ökning och svårigheten att under nu rådande förhållanden tillgodose detta behov — måste innebära, att förslaget om värdebrevbäringens återinförande icke för närvarande kan realiseras.

I fråga om den ökning av personalkostnaderna, som ett återinförande av värdebrevbäringen komme att föra med sig, må följande anföras.

Såsom tidigare framhållits anses det ofrånkomligt, att en återupprättad värdebrevbäring i Stockholm, Göteborg och Malmö utsträcker sig att omfatta även sådana inom resp. städers administrativa område belägna tätbebyggda bostadsområden, som icke tidigare betjänats av värdebrevbäring. Denna uppfattning har bestämt hävdats även av vederbörande postdirektörer. Vidare måste man räkna med, att antalet värdebrevbäringsturer inom vissa områden ökas till två per vardag.

För fullgörande av en sålunda organiserad värdebrevbäring beräknas följande antal värdebrevbärare (lönegrad A 7) bli erforderliga:

i Stockholm	219 st.
i Göteborg	54 »
i Malmö	45 »
	<hr/>
	Summa 318 st.

Enbart lönekostnaderna per år för denna personal uppgå till ca 2 miljoner kronor. Härvid har hänsyn tagits jämväl till den höjning av det provisoriska lönetillägget, som enligt riksdagens beslut skall tillämpas från och med den 1 juli detta år. I ovan angivna lönebelopp ingå emellertid icke kostnader för felräkningspengar, semester, sjukvård, beklädnad eller pensionering. Dessa kostnader kunna beräknas till ca 500 000 kronor. Härtill komma kostnaderna för ett antal utbetalningskassörer, viss biträdespersonal, förstärkningspersonal m. m.

Den personalförstärkning vid postanstalterna, som blev erforderlig i samband med värdebrevbäringens indragning och som beräknades draga en kostnad av ca 170 000 kr. per år, har i viss utsträckning kunnat tagas i anspråk för avveckling av den allmänna trafikstegringen, och någon nämnvärd reduktion av denna personal kan icke företagas i samband med ett eventuellt återinförande av värdebrevbäringen.

Generalpoststyrelsen har i förevarande fråga inhämtat yttranden från därav berörda postdirektörer.

Postdirektören i Södra distriktet (Malmö) kan icke finna, att några bärande skäl för värdebrevbäringens återinförande framkommit eller gjort sig gällande genom erfarenheten i det postala arbetet efter indragningen. Han avstyrker förslaget i vad det avser Malmö.

Postdirektören i Västra distriktet (Göteborg) avstyrker på det bestämdaste

värdebrevbäringens återinförande i Göteborg och uttalar såsom sin uppfattning, att en dylik åtgärd skulle för allmänheten innebära väsentliga olägenheter, vilka icke tillnärmelsevis skulle kunna uppvägas av de med en sådan återgång väntade fördelarna.

Postdirektören i Stockholm har särskilt framhållit svårigheterna av att vid ett event. återinförande av värdebrevbäringen kunna tillgodose det ökade personal- och lokalbehovet.

Såsom sammanfattning av vad ovan anförts vill generalpoststyrelsen framhålla följande.

I likhet med motionärerna är generalpoststyrelsen av den uppfattningen, att värdebrevbäringen även i den begränsade omfattning, i vilken den tidigare utgjordes, var av ej ringa värde för vissa grupper av korrespondenter och att dess slopande obestridligen innebar en sänkning av posttjänstens standard.

Med hänsyn emellertid, *dels* till den stora kostnadsökning, som ett återinförande av värdebrevbäringen skulle komma att medföra, *dels ock* till rådande personal- och lokalförhållanden kan generalpoststyrelsen icke förorda någon åtgärd i enlighet med motionärernas hemställan.

Stockholm den 27 mars 1946.

KUNGL. GENERALPOSTSTYRELSEN

ANDERS ÖRNE.

GUNNAR LAGER.
